

reklame i na kraju krajeva da on nije bio sam, niti da je njegovo djelo umrlo zajedno s njime.

Djelo je inače metodološki dobro strukturirano. U prvom dijelu autor govori o odnosu Katoličke crkve i suvremenog proletarijata. Daje kratki povijesni pregled, zatim neki dokumenti o odnosu Crkve i socijalnih problema uopće. Ukratko je prikazano i najnovije razdoblje socijalnog učenja Katoličke crkve.

Iako samo informativan, ovaj pregled socijalnog učenja Crkve dobro će doći svima onima koji se ovim problemom bave bilo u Crkvi bilo izvan nje.

Drugi dio knjige posvećen je duhovnom profilu Camila Torresa i društvenim uvjetima u kojima je živio, radio i u kojima je poginuo. U trećem dijelu knjige prezentirani su neki Torresovi spisi koje je autor uvjetno podijelio na spise i razmišljanja iz reformističkog razdoblja, zatim na spise koji govore o teorijskom utemeljenju revolucije te na spise iz revolucionarnog razdoblja. Svi su ti spisi kratki i uglavnom imaju programski karakter.

I pored prigovora da je knjiga o svećeniku revolucionaru Camilu Torresu došla pred našu širu javnost sa zakašnjenjem, ipak moramo pozdraviti i ovaj napor koji nam je barem ukratko osvijetlio ovaj izuzetni lik i približio njegovo djelo.

TALAC SOTONE

Martin Malachi, Hostage to the Devil, izd. Reader's Digest Press, New York, 1976, str. 479.

Jakov Rafael Romić

U poplavi knjiga što posljednjih godina nadire na područje američke demonologije Malachijeva knjiga je, zbog svoje dokumentarnosti i njegove glasovitosti, pravi izuzetak. Ne samo da sadrži mnogo pojedinosti iz obreda egzorcizma ili izgonjenja đavla, nego su te pojedinosti, kako se tvrdi, izravno reproducirane s magnetofonske vrpce. Autor je bivši jezuit, stručnjak za semitske jezike, orijentalnu arheologiju, orijentalnu povijest itd., bivši profesor na rimskom papinskom Biblijskom institutu, pisac više knjiga i mnogobrojnih rasprava, suradnik različitih smotra, te radio- i tv-emisija i, da bude zanimljivije, bivši bliski suradnik blagopokojnog pape Ivana XXIII.

Bez obzira što na pitanje o mogućnosti osobnog preslušavanja rečenih magnetofonskih vrpca treba, na žalost, odgovoriti niječno, i bez obzira na to što u ovoj vrlo dobro opremljenoj knjizi nema ni jedne fotografije, ni osoba o kojima se pripovijeda, (osim Autorove!), ni događaja koji se opisuje, zbog čega ponetko knjigu može proglasiti plodom bujne ili čak razboljene mašte, ipak našu teološku čitalačku javnost treba upozoriti na ovu knjigu barem zbog toga što Malachi piše metodološki znanstveno, što je zacijelo i doprinijelo da je bilo tako mnogo reakcija, kao i zbog toga što se autor drži svih mogućih crkvenih propisa u ovom pitanju: u pitanju izgonjenja Zloduha iz opsjednuta čovjeka, a u ovom slučaju iz petero živućih ljudi, kojih su imena u knjizi — zbog razumljivih razloga — zamjenjena. Dosljedno pak pozivanje na Gospodina Isusa i Njegovu Crkvu, u ime koga i u službi koje taj obred i jest jedino djelotvoran, dobrano pojačavaju dojam o autorovoj vjerodostojnosti.

Mnoštvo pohvalnih reakcijâ, recenzijâ i prikazâ, sa strane američkih publikacija svih razina ukazuje na ozbiljnost ove opsežne a i skupe Malachijeve knjige. I doista, ona je zanimljiva ne samo sa činjenice što znatiželja, draš-

kana u posljednje vrijeme čudovišnim filmovima i izmaštanim spisima, potiče mnoga pitanja (kao npr.: Što se događa u čovjeku kad ga opsjedne Sotona? Kakve li sve on užase proživljava? Kakav tip je čovjeka svećenik-egzorcist? Zašto on sam sebe žrtvuje kao taoca đavlu, da bi opsjednutoga izbavio od Zla? Kroz koje sve fizičke muke i duševne tjeskobe on ima proći? Kako se za tu službu mora pripremiti? Koje su njezine posljedice? itd.), nego — čini se — poglavito s toga što ova knjiga, napisana uistinu blistavim stilom, živopisno prikazuje onu borbu između Dobra i Zla što se na dramatičan način odigrala u još živućim ljudima, borbu koja se — na drugi način — nastavlja od samog početka u svemu što jest i u kojoj — na neki način — sudjeluje svatko.

Knjiga najvećim dijelom pripovijeda životnu dramu petero Amerikanaca, na kojima je s uspjehom izvršen obred egzorcizma, i to u vremenskom razmaku između g. 1965. i 1974. godine. U prvom slučaju (naslovljenom *Zio's Friend and the Smiler*) opisuje se neka mlada žena, koja potpuno ulazi u »sjenu« i dolazi pod vlast »Čovjeka«, i koju — prije nego uspije i zapitati što se to s njome u stvari događa — taj uvodi u doista ogavne čine. U drugim (*Father Bones and the Master Natch*) doznaje se, da opsjednuti može biti i svećenik, što će reći da od navale Zloga nije izuzet baš nitko. U trećem (*The Virgin and the Girl-Fixer*) spolnost i ljubav tako su izmiješane, da svakome može postati jasno, u kakvu opasnost uvodi nerazumijevanje vlastite spolnosti. U četvrtom (*Uncle Ponto and the Mushroom Souper*) riječ je o istaknutim ljudima, koji su na poseban način na udaru sila tame; neki vrhunski radio-spiker mora se konačno odlučiti, da li će potpuno pripasti tom svijetu ili će nastojati iz njega nekako se izvući; odluka o konačnom izboru ipak pripada opsjednutome. U petom (*The Rooster and the Trotoise*) govor je o onima koji preuzetno drže, da je ljudski razum sposoban dati valjan odgovor na sve moguće dvojbe. Tu se opisuju što se događa, kada se jedan uistinu sposoban čovjek zaplete u kućine vlastite pameti, te više nije sposoban niti razlučiti područje parapsihologije od nadnaravnog područja, a kamo li se tih kućina osloboditi.

Svaki od tih pet slučajeva, opisan u potankost, s toliko živopisne napetosti i slikovite gadjljivosti sa svim prostim riječima, doista, mogu pasti na pamet samo vragu, nadilazi vlastitu pojedinačnost, te ukazuje na prodornost Zloga kroz bezbrojnu množinu različitih načina utjecanja na ljudski život uopće, kao i na sve njegove zamršene slojeve. O utjecaju đavla na životinje npr., iako je on moguć, u knjizi se ne govori (283).

Čitajući Malachijevu knjigu koja razotkriva nešto posve Nečisto i sasvim Neljudsko, uvijek se iznova postavlja pitanje: Tko sve može biti opsjednut? I: Da nisam i sâm od Zloga zabilježen? Što valja činiti ako je Netko u mojoj sredini opsjednut? I: Da li sam uopće sposoban raspoznati znakove opsjednuća? Takva se pitanja postavljaju da uznemire maštu ili, upravo jer je uznemirena — tko zna?

Čitajući (pri)povijest o živućim (to treba vjerovati!) ljudima koji kroz obred egzorcizma prodoše uspješno, doznaje se: kroz kakvu muku ima proći svećenik-egzorcist dodirujući Nečisto i Neljudsko, Nečistog i Neljudskog; doznaje se; koje su sve dužnosti svećenika-asistenta i drugih pomoćnika, koji egzorcista moraju upozoriti ako bi učinio kakvu pogrešku, osobito ako bi se — zaveden — umislio da on osobni izgoni đavla, a ne on u ime Isusa i u službi Crkve. Doznaje se: kakvoj su opasnosti izloženi obitelji opsjednutoga i njegovim prijateljima u samom obredu (poradi zvučnih učinaka, naglog mijenjanja topline u prostoriji, te predmeta što padaju i lete itd.). Doznaje se: da je — jednako kao i u vrijeme Isusova zemaljskog života — opsjednuti razdražljivo osjetljiv na izgovaranje riječi uzetih iz svetog Evanđelja i, što je zanimljivo, posebno na obrasce latinskih molitava. Doznaje se: da egzorcist mora biti posve siguran, da se ni on sam kao ni njegovi asistenti i pomoćnici neće smutiti zbog prljavih riječi i nečedna ponašanja opsjednutoga kao ni zbog mogućeg otkrivanja kakve nezgodne osobne tajne. Doznaje se: da bi svaka biskupija morala imati unaprijed određenog i dobro pripremljenog svećenika-egzorcista, koji onda za svaki pojedinačni slučaj dobiva od biskupa jurisdikciju za svoju posebnu službu u Crkvi i službu Crkve, itd.

Čitajući Malachijevu knjigu upoznajemo bolje i zapravo do u sitnice funkciju egzorcističkog obreda i egzorcističke crkvene službe. Nema tu ni slutnje o egzorcističkoj službi Crkve u smislu Coxove sekularizirane teologije. Upravo obratno: okrećući listove ove knjige sudjeluješ, rekao bih, u aktualnom obredu egzorcizma u tradicionalnom smislu starih obrednikâ, te proživljavaš — još jednom i po tko zna koji put — napetost i užas osjećaja one bespomoćne osamljenosti kroz koju mora proći onaj pomoću kojega će opsjednuti, u ime Isusovo i u službi Crkve, biti oslobođen: talac sotone.

Osim pet dramatičnih (pri)povijesti u knjizi je sadržana i povijest obreda egzorcizma, pa sve moguće upute kako i važeći tekst samog obreda. Kad bi studij teologije obuhvaćao i pastoralnu demonologiju odnosno pripremanje za službu egzorcista (što, dakako, nije slučaj, osobito nakon što je ta služba kao »mali red« i dokinuta), ova bi Malachijeva knjiga bila pravi priručnik.

Dati sud o istinitosti svih tih (pri)povijesti što se ovdje opisuju i raspravljati o đavlu kakav se ovdje prikazuje, prešlo bi kompetencije ovako informativnog prikaza.

Ostaje, na koncu, nekakav mučan dojam, da je ova knjiga — poput mnogih u američkoj kulturi općenito — zabavljena raščlambom *pojedinačnih* pojava i razboljenošću *pojedinačnih* osoba, dok se zlo, kao društvena činjenica i kao opresivna sila u društvu (i tu nije važno da li baš osobna) uopće ne razmatra. Činjenica da se đavao u knjizi očituje ponekad u množini kao »kraljevstvo« ili »oni od kraljevstva« u tom smislu ne kazuje ništa.

PRVA HRVATSKA MORALKA

Dr. Miroslav Vulić, Antun Kačić i njegovo »Boggoslovje dillorodno« (1729), Rim, 1974.

Vladimir Merćep

Konačno nešto i iz povijesti moralne teologije u Hrvatskoj. Dolazi iz pera nekadašnjeg profesora splitske bogoslovije dra Miroslava Vulića. To je njegova doktorska disertacija o prvoj hrvatskoj moralci, koju je prikazao na teološkom fakultetu u Zagrebu 1933. godine. Za tisak ju je spremio već 1940., ali je zbog ratnih prilika tiskanje odgodio i u međuvremenu je popunio raznim dokumentima rimskih arhiva te objavio 1974. godine. Radnju je podijelio na šest logički, lijepim jezikom i laganim stilom pisanih poglavlja.

U prvom se poglavlju opisuju život i rad Antuna Kačića. Kačić se rodio u Makarskoj 1686. od stare porodice Kačića, koja se spominje među dvanaest hrvatskih plemena. Teološke nauke završio je u Rimu gdje je i zaređen za svećenika. Bio je torigrski biskup od 1721. do 1730. kad je imenovan splitskim nadbiskupom. Umro je u Splitu 1745.

Povod, godina izdanja i sadržaj *Boggoslovja dillorodnog* jest predmet drugog poglavlja. Razlog izdanja prve hrvatske moralke bilo je stanje »slovinskog« (hrvatskog) glagoljaškog klera i njegove potrebe: kler je bio neuk, nije poznavao svoje zvanje i dužnosti crkvenih propisa. Zato Kačić u uvodu svoje moralke piše: »Ne možeš se već ogovarati (duhovniče) da nisi imao načina za moći naučiti potrebna tvomu poslu, toliko božanstvenom« (54—55). Moralka je izišla u Bolonji 1729., ponajviše troškom Kongregacije za širenje vjere. Cijelu moralku Kačić je svrstao pod sakramente, i to ne uobičajenim redom, tj. nije